

## Wymagania edukacyjne niezbędne do otrzymania przez ucznia poszczególnych rocznych ocen klasyfikacyjnych z geografii w klasie 1. w zakresie podstawowym<sup>1</sup>

### I. Obraz Ziemi

Uczeń:

- dokonuje podziału nauk geograficznych na dyscypliny,
- wymienia źródła informacji geograficznej,
- wyjaśnia znaczenie terminów: *mapa, skala*,
- wymienia elementy mapy,
- wymienia rodzaje map,
- omawia i czyta legendę mapy,
- rozpoznaje rodzaje map w atlasie,
- rozpoznaje i rozróżnia rodzaje skal,
- opisuje na podstawie mapy turystycznej dowolny obszar.
- opisuje przedmiot i cele badań geograficznych,
- wymienia źródła informacji potrzebne do charakterystyki własnego regionu,
- wymienia funkcje GIS,
- klasyfikuje mapy ze względu na skalę oraz ze względu na treść,
- porównuje i szereguje skale,
- wymienia najczęściej stosowane metody prezentowania informacji na mapach,
- rozróżnia formy terenu na mapie na podstawie układu poziomic,
- podaje przykłady zastosowania map topograficznych,
- posługuje się mapą hipsometryczną,
- określa miejsce geografii wśród innych nauk,
- omawia przydatność i możliwości wykorzystania źródeł informacji geograficznej,
- interpretuje dane liczbowe przedstawione w tabelach, na wykresach i diagramach,
- przedstawia przykłady zastosowania różnych rodzajów map,
- stosuje różne rodzaje skal i je przekształca,
- posługuje się skalą mapy do obliczania odległości w terenie,
- rozróżnia ilościowe i jakościowe metody przedstawiania informacji geograficznej,
- podaje przykłady zastosowania różnego rodzaju map,
- wskazuje różnice w sposobie przedstawiania rzeźby terenu na mapach topograficznej i ogólnogeograficznej,
- określa współrzędne geograficzne na mapie.
- odnajduje na mapie obiekty geograficzne przedstawione na fotografii.
- wykazuje interdyscyplinarny charakter nauk geograficznych,
- wymienia przykłady informacji pozyskiwanych na podstawie obserwacji i pomiarów prowadzonych w terenie,
- porównuje metody jakościowe i ilościowe prezentacji informacji geograficznej,
- interpretuje zdjęcia satelitarne,
- czyta i interpretuje treści różnych rodzajów map, w tym topograficznych,
- charakteryzuje działania systemu nawigacji satelitarnej GPS.
- podaje przykłady praktycznego zastosowania geografii,
- przedstawia możliwości wykorzystania różnych źródeł informacji geograficznych i ocenia ich przydatność,
- omawia przykłady wykorzystania narzędzi GIS do analiz różnicowania przestrzennego środowiska geograficznego,
- wykazuje przydatność fotografii i zdjęć satelitarnych do uzyskiwania informacji o środowisku geograficznym,
- wyznacza współrzędne geograficzne z użyciem odbiornika GPS,
- potrafi wskazać na mapie ważniejsze obiekty geograficzne na poszczególnych kontynentach (krainy geograficzne, rzeki, jeziora, pustynie).

<sup>1</sup> W wyjątkowych sytuacjach wymagania mogą być realizowane w klasach programowo wyższej.

## II. Ziemia we wszechświecie

Uczeń:

- postępuje się terminami: *gwiazda, planeta, księżyc, planetoida, meteoroid, kometa*,
- wymienia ciała niebieskie tworzące Układ Słoneczny,
- wymienia kolejno nazwy planet Układu Słonecznego,
- wyjaśnia znaczenie terminów: *ruch obiegowy, wysokość górowania Słońca, noc polarna, dzień polarny*,
- podaje cechy ruchu obiegowego Ziemi,
- wymienia strefy oświetlenia Ziemi i wskazuje na mapie świata ich granice,
- postępuje się terminami: *ruch obrotowy, czas uniwersalny, czas strefowy*,
- wymienia cechy ruchu obrotowego.
- charakteryzuje i porównuje planety Układu Słonecznego, w tym Ziemię,
- podaje przyczyny zmian oświetlenia Ziemi w ciągu roku,
- podaje przyczyny zmian długości dnia i nocy w różnych szerokościach geograficznych,
- wymienia skutki ruchu obrotowego Ziemi,
- wymienia rodzaje czasów na Ziemi,
- wyjaśnia, czym są czas uniwersalny i czas strefowy.
- opisuje ciała niebieskie: planety karłowate, księżyce, planetoidy, meteoroidy, komety,
- rozpoznaje ciała niebieskie na zdjęciach i mapach kosmosu,
- podaje cechy Ziemi odróżniające ją od innych planet Układu Słonecznego,
- przedstawia następstwa ruchu obiegowego Ziemi,
- opisuje poszczególne strefy oświetlenia Ziemi,
- wyjaśnia przyczyny zróżnicowania czasu na Ziemi,
- analizuje mapę stref czasowych na Ziemi.
- omawia teorie pochodzenia wszechświata,
- rozpoznaje wybrane gwiazdozbiory nieba północnego,
- omawia powstawanie Układu Słonecznego,
- porównuje cechy budowy planet grupy ziemskiej oraz planet olbrzymów,
- wyjaśnia przyczyny zmian oświetlenia Ziemi w ciągu roku,
- przedstawia dowody na ruch obrotowy Ziemi,
- podaje przykłady oddziaływania siły Coriolisa i jego skutki w środowisku przyrodniczym,
- oblicza czas strefowy na podstawie mapy stref czasowych.
- porównuje odległości we wszechświecie i uzasadnia złożoność wszechświata,
- wyjaśnia wpływ zmian oświetlenia Ziemi w ciągu roku na życie i działalność człowieka,
- wyjaśnia wpływ różnic czasu na życie i działalność człowieka.

## III. Atmosfera

Uczeń:

- wymienia czynniki wpływające na rozkład temperatury powietrza,
- odczytuje z mapy klimatycznej temperaturę powietrza na Ziemi,
- wyjaśnia znaczenie terminów: *ciśnienie atmosferyczne, wyż baryczny, niż baryczny*,
- odczytuje z mapy klimatycznej wartości ciśnienia atmosferycznego,
- wskazuje na mapie ciśnienia atmosferycznego rozmieszczenie stałych wyżów barycznych i niżów barycznych na Ziemi,
- wyjaśnia znaczenie terminu *kondensacja pary wodnej*,
- wymienia przyczyny występowania opadów na Ziemi,
- wymienia i wskazuje na mapie obszary o najmniejszych i największych rocznych sumach opadów na Ziemi,
- wyjaśnia znaczenie terminów: *pogoda, prognoza pogody*,
- wymienia elementy pogody,
- ustala warunki pogodowe na podstawie mapy synoptycznej,
- wyjaśnia znaczenie terminów: *klimat, strefa klimatyczna*,
- wskazuje na mapie strefy klimatyczne na Ziemi,
- opisuje na podstawie map tematycznych dowolną strefę klimatyczną na Ziemi.
- charakteryzuje czynniki wpływające na rozkład temperatury powietrza,

- opisuje na podstawie map rozkład temperatury powietrza na Ziemi w styczniu i w lipcu,
- wskazuje na mapie obszary, w których zaznacza się wpływ prądów morskich i wysokości bezwzględnych na temperaturę powietrza,
- opisuje na podstawie map rozkład ciśnienia atmosferycznego na Ziemi w styczniu i w lipcu,
- wyjaśnia przyczyny ruchu powietrza,
- wskazuje na mapie obszary objęte cyrkulacją pasatową,
- wymienia czynniki wpływające na rozkład opadów atmosferycznych,
- opisuje na podstawie mapy zróżnicowanie opadów na Ziemi,
- wymienia sposoby pozyskiwania danych meteorologicznych,
- charakteryzuje pogodę panującą na wybranym obszarze na podstawie mapy synoptycznej,
- podaje różnicę między pogodą a klimatem,
- wymienia przykłady globalnych zmian klimatu.
- porównuje rozkład temperatury w lipcu i w styczniu na półkuli północnej i półkuli południowej,
- oblicza średnią roczną temperaturę powietrza w danej stacji klimatycznej,
- wykazuje zależność ciśnienia atmosferycznego od temperatury powietrza,
- wyjaśnia mechanizm powstawania układów barycznych na podstawie schematu,
- przedstawia warunki niezbędne do powstania opadu atmosferycznego,
- wyjaśnia na podstawie map tematycznych wpływ prądów morskich na wielkość opadów atmosferycznych na Ziemi,
- podaje przykłady obszarów, na których występują zmienne warunki pogodowe w ciągu całego roku,
- porównuje uproszczoną mapę pogody z mapą synoptyczną,
- omawia czynniki klimatotwórcze,
- opisuje na podstawie klimatogramów i mapy stref klimatycznych typy klimatów,
- wykazuje różnicę między klimatem morskim i kontynentalnym,
- wymienia przykłady lokalnych zmian klimatu.
- wskazuje przyczyny nierównomiernego rozkładu temperatury powietrza na Ziemi,
- wyjaśnia przyczyny zróżnicowania ciśnienia atmosferycznego na Ziemi,
- opisuje na podstawie schematu globalną cyrkulację atmosfery,
- przedstawia na podstawie mapy synoptycznej i zdjęć satelitarnych prognozę pogody dla danego obszaru,
- uzasadnia znaczenie prognozowania pogody w działalności człowieka na podstawie dostępnych źródeł informacji,
- charakteryzuje i porównuje strefy klimatyczne i typy klimatów na Ziemi oraz uzasadnia ich zasięgi,
- przedstawia przyczyny i skutki globalnych zmian klimatu.
- wykazuje na podstawie schematu związek między szerokością geograficzną a rozkładem temperatury powietrza na Ziemi,
- wyjaśnia mechanizm cyrkulacji powietrza w strefie międzyzwrotnikowej i wyższych szerokościach geograficznych,
- podaje przyczyny występowania strefy podwyższonego i obniżonego ciśnienia na kuli ziemskiej,
- wyjaśnia przyczyny występowania dużych sum opadów atmosferycznych w strefie klimatów równikowych,
- wyjaśnia, na czym polega strefowość i astrefowość klimatów na Ziemi,
- przedstawia przyczyny i skutki lokalnych zmian klimatu.

#### IV. Hydrosfera

Uczeń:

- wyjaśnia znaczenie terminu *hydrosfera*,
- podaje charakterystyczne cechy hydrosfery,
- przedstawia podział wszechoceanu na mapie świata,
- wskazuje na mapie wybrane morza i zatoki oraz podaje ich nazwy,
- odczytuje z mapy zasolenie powierzchniowej warstwy wód oceanicznych,
- wymienia rodzaje prądów morskich,
- wyjaśnia znaczenie terminów: *rzeka*, *dorzecze*, *system rzeczny*, *zlewisko*,
- wymienia rodzaje rzek,
- wskazuje na mapie świata przykładowe rzeki główne, systemy rzeczne i zlewiska,
- wyjaśnia znaczenie terminów: *lodowiec górski*, *łądolód*, *granica wiecznego śniegu*.
- opisuje cechy fizykochemiczne wód morskich,

- wyjaśnia, czym są prądy morskie,
- przedstawia rozkład prądów morskich na świecie na podstawie mapy,
- opisuje na podstawie schematu system rzeczny wraz z dorzeczem,
- charakteryzuje na podstawie mapy sieć rzeczna na poszczególnych kontynentach,
- wyjaśnia różnicę między lodowcem górskim i lądolodem,
- wymienia części składowe lodowca górskiego,
- wskazuje na mapie świata obszary występowania lodowców górskich i lądolodów.
- analizuje rodzaje i wielkość zasobów wodnych na Ziemi,
- podaje przyczyny zróżnicowania zasolenia wód morskich,
- omawia problem zanieczyszczenia wód morskich,
- uzasadnia zależność gęstości sieci rzecznej na Ziemi od warunków klimatycznych,
- przedstawia sposoby zasilania najdłuższych rzek Europy, Azji, Afryki i Ameryki Północnej i Ameryki Południowej,
- opisuje warunki powstawania lodowców,
- omawia wpływ zaniku pokrywy lodowej na życie zwierząt w Arktyce.
- objaśnia mechanizm powstawania i układ powierzchniowych prądów morskich,
- omawia na wybranym przykładzie ze świata znaczenie przyrodnicze i gospodarcze wielkich rzek,
- wyjaśnia przyczyny występowania granicy wiecznego śniegu na różnej wysokości,
- omawia etapy powstawania lodowca górskiego.
- wykazuje znaczenie wody dla funkcjonowania systemu przyrodniczego Ziemi,
- omawia wpływ prądów morskich na życie i gospodarkę człowieka,
- przedstawia podstawowy podział jezior ze względu na genezę masy jeziornej,
- omawia wpływ zanikania pokrywy lodowej w obszarach okołobiegunowych na środowisko geograficzne.

## V. Litosfera. Procesy wewnętrzne

Uczeń:

- wyjaśnia znaczenie terminów: *litosfera*, *skorupa ziemna*,
- wymienia warstwy Ziemi,
- wymienia główne minerały budujące skorupę ziemską,
- wymienia podstawowe rodzaje skał występujących na Ziemi,
- wyjaśnia, czym są procesy endogeniczne i je klasyfikuje,
- wskazuje na mapie największe płyty litosfery i ich granice,
- wyjaśnia znaczenie terminów: *plutonizm*, *wulkanizm*, *trzęsienia Ziemi*,
- omawia budowę stożka wulkanicznego na podstawie schematu,
- podaje na podstawie źródeł informacji przykłady wybranych trzęsień ziemi występujących na świecie.
- podaje cechy budowy wnętrza Ziemi,
- wymienia powierzchnie nieciągłości we wnętrzu Ziemi,
- opisuje warunki powstawania różnych rodzajów skał,
- podaje przykłady skał o różnej genezie,
- omawia podstawowe założenia teorii tektoniki płyt litosfery,
- wymienia produkty wulkaniczne,
- wyjaśnia różnicę między magmą i lawą,
- wskazuje na mapie obszary sejsmiczne i asejsmiczne.
- opisuje właściwości fizyczne poszczególnych warstw Ziemi,
- wyjaśnia różnice między skorupą oceaniczną a skorupą kontynentalną,
- charakteryzuje wybrane skały o różnej genezie,
- rozpoznaje wybrane skały,
- omawia przyczyny przemieszczania się płyt litosfery,
- wskazuje na mapie świata przykłady gór powstałych w wyniku kolizji płyt litosfery,
- charakteryzuje formy powstałe wskutek plutonizmu,
- opisuje rodzaje wulkanów ze względu na przebieg erupcji i rodzaj wydobywających się produktów wulkanicznych,
- wskazuje na mapie ważniejsze wulkany i określa ich położenie w stosunku do granic płyt litosfery,
- opisuje przyczyny i przebieg trzęsienia ziemi.

- opisuje zmiany temperatury, ciśnienia i gęstości zachodzące we wnętrzu Ziemi wraz ze wzrostem głębokości,
- omawia zastosowanie skał w gospodarce,
- rozróżnia góry fałdowe, góry zrębowe i góry wulkaniczne,
- opisuje na podstawie schematu powstawanie gór w wyniku kolizji płyt litosfery,
- podaje przykłady świadczące o ruchach pionowych na lądach,
- wyjaśnia wpływ ruchu płyt litosfery na genezę procesów endogenicznych,
- wykazuje zależność między ruchami płyt litosfery a występowaniem wulkanów i trzęsień Ziemi.
- wyjaśnia związek budowy wnętrza Ziemi z ruchem płyt litosfery,
- podaje przykłady występowania i wykorzystania skał we własnym regionie,
- wskazuje różnice w procesach powstawania wybranych gór, na przykład Himalajów i Andów,
- wymienia przykłady wpływu zjawisk wulkanicznych na środowisko przyrodnicze i działalność człowieka.

## VI. Litosfera. Procesy zewnętrzne

Uczeń:

- klasyfikuje procesy egzogeniczne kształtujące powierzchnię Ziemi,
- wyjaśnia znaczenie terminów: *wietrzenie*, *zwietrzelina*,
- wyróżnia rodzaje wietrzenia,
- wyjaśnia znaczenie terminu *kras*,
- wymienia skały, które są rozpuszczane przez wodę,
- wymienia podstawowe formy krasowe,
- wymienia rodzaje erozji rzecznej,
- wymienia typy ujść rzecznych,
- wyjaśnia znaczenie terminów: *lodowiec górski*, *łędolód*,
- wymienia rodzaje moren,
- wyjaśnia znaczenie terminów: *abrazja*, *klif*, *plaża*, *mierzeja*,
- wymienia czynniki kształtujące wybrzeża morskie,
- podaje czynnik wpływający na siłę transportową wiatru,
- wymienia rodzaje wydm,
- wymienia rodzaje pustyń,
- podaje nazwy największych pustyń na Ziemi i wskazuje je na mapie.
- charakteryzuje typy ujść rzecznych na podstawie schematu,
- dokonuje podziału form rzeźby polodowcowej na formy erozyjne i akumulacyjne,
- charakteryzuje formy rzeźby terenu powstałe wskutek działalności lodowców górskich i łędolodów,
- charakteryzuje formy rzeźby terenu powstałe wskutek rzeźbotwórczej działalności morza (klif, mierzeja) na podstawie schematu i zdjęć,
- omawia czynniki warunkujące procesy eoliczne,
- omawia warunki powstawania różnego rodzaju wydm.
- przedstawia różnice między wietrzeniem mrozowym a wietrzeniem termicznym,
- omawia genezę wybranych form krasowych powierzchniowych i podziemnych,
- opisuje przebieg oraz skutki erozji, transportu i akumulacji w różnych odcinkach biegu rzeki,
- analizuje na podstawie schematu etapy powstawania meandrów,
- opisuje niszczącą, transportową i akumulacyjną działalność lodowca górskiego i łędolodu,
- porównuje typy wybrzeży morskich, podaje ich podobieństwa i różnice,
- opisuje niszczącą, transportującą i budującą działalność wiatru,
- rozróżnia na podstawie zdjęć formy rzeźby erozyjnej i akumulacyjnej działalności wiatru.
- wyjaśnia przyczyny zróżnicowania intensywności procesów rzeźbotwórczych rzek, wiatru, lodowców i łędolodów, mórz oraz wietrzenia,
- porównuje skutki rzeźbotwórczej działalności rzek, wiatru, lodowców i łędolodów, mórz oraz wietrzenia.
- wymienia czynniki rzeźbotwórcze,
- podaje czynniki wpływające na intensywność wietrzenia na kuli ziemskiej,
- omawia warunki, w jakich zachodzą procesy krasowe,
- odróżnia formy krasu powierzchniowego i krasu podziemnego,
- rozróżnia erozję wgłębną, erozję wsteczną i erozję boczną,
- porównuje na podstawie infografiki cechy rzeki w biegu górnym, środkowym i dolnym,
- wskazuje na mapie największe delty i ujścia lejkowate,

- wymienia formy rzeźby terenu powstałe wskutek rzeźbotwórczej działalności lodowców,
- omawia proces powstawania różnych typów moren,
- rozróżnia na podstawie fotografii formy rzeźby terenu powstałe wskutek działalności lodowców górskich i lądolodów,
- wymienia przykłady niszczącej i budującej działalności morza,
- rozróżnia typy wybrzeży na podstawie map i fotografii,
- wymienia formy terenu powstałe w wyniku rzeźbotwórczej działalności wiatru,
- wyjaśnia na podstawie ilustracji różnice między wydumą paraboliczną a barchanem.
- charakteryzuje procesy zewnętrzne modelujące powierzchnię Ziemi (erozja, transport, akumulacja),
- wyjaśnia, na czym polega wietrzenie fizyczne, wietrzenie chemiczne i wietrzenie biologiczne,
- przedstawia czynniki wpływające na przebieg zjawisk krasowych,
- wskazuje na mapie znane na świecie, w Europie i w Polsce obszary krasowe,
- wyjaśnia, na czym polega rzeźbotwórcza działalność rzek,
- rozpoznaje na rysunkach i fotografiach formy powstałe w wyniku rzeźbotwórczej działalności rzek,

## VII. Pedosfera i biosfera

Uczeń:

- porządkuje etapy procesu glebotwórczego,
- wymienia czynniki glebotwórcze,
- rozróżnia gleby strefowe i niestrefowe,
- podaje nazwy stref roślinnych,
- wskazuje na mapie zasięg występowania głównych stref roślinnych,
- wymienia gatunki roślin charakterystyczne dla poszczególnych stref roślinnych,
- wymienia piętra roślinne na przykładzie Alp.
- charakteryzuje najważniejsze poziomy glebowe na podstawie schematu profilu glebowego,
- prezentuje na mapie rozmieszczenie głównych typów gleb strefowych i niestrefowych,
- podaje cechy głównych stref roślinnych na świecie,
- porównuje na podstawie schematu piętrowość w wybranych górach świata.
- omawia cechy głównych typów gleb strefowych i niestrefowych,
- charakteryzuje główne typy gleb,
- opisuje rozmieszczenie i warunki występowania głównych stref roślinnych na świecie,
- charakteryzuje piętra roślinne na wybranych obszarach górskich,
- podaje wspólne cechy piętrowości na przykładzie wybranych gór świata.
- charakteryzuje procesy i czynniki glebotwórcze,
- opisuje czynniki wpływające na piętrowe zróżnicowanie roślinności na Ziemi.
- wskazuje zależność między klimatem a występowaniem typów gleb i formacji roślinnych w układzie strefowym,
- wykazuje zależność szaty roślinnej od wysokości nad poziomem morza.

## Wymagania edukacyjne niezbędne do otrzymania przez ucznia poszczególnych rocznych ocen klasyfikacyjnych z geografii w klasie 2. w zakresie podstawowym

### I. Zmiany na mapie politycznej

Uczeń:

- wyjaśnia znaczenie terminów: *państwo, eksklawa, terytorium zależne*
- wymienia elementy państwa
- wymienia wielkie państwa i minipaństwa
- określa różnice w powierzchni państw
- podaje powierzchnię Polski
- podaje aktualną liczbę państw świata
- wyjaśnia znaczenie terminów: *integracja, dezintegracja*
- wymienia przyczyny procesów integracyjnych na świecie
- wymienia państwa w Europie powstałe po 1989 r.
- podaje przykłady organizacji międzynarodowych
- wymienia przyczyny konfliktów zbrojnych na świecie
- wymienia wskaźniki rozwoju gospodarczego i społecznego państw
- podaje przykłady eksklaw i wskazuje je na mapie
- wskazuje na mapie wielkie państwa i minipaństwa
- określa pozycję Polski w Europie pod względem powierzchni
- wyjaśnia różnicę między integracją a dezintegracją państw
- podaje przykłady procesów integracji i dezintegracji w Europie po 1989 r.
- określa główne cele ONZ
- wskazuje na mapie świata miejsca ważniejszych konfliktów zbrojnych w wybranych regionach w XXI w.
- podaje definicje wskaźników rozwoju krajów: PKB, HDI
- omawia na wybranych przykładach cechy krajów o różnym poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego
- podaje przykłady terytoriów zależnych w XXI w. na świecie
- odczytuje na mapach aktualny podział polityczny
- omawia na przykładach procesy integracji i dezintegracji w Europie po 1989 r.
- podaje przykłady organizacji międzyrządowych i pozarządowych
- podaje przykłady organizacji międzynarodowych, których członkiem jest Polska
- omawia przyczyny konfliktów zbrojnych na świecie
- charakteryzuje wybrane konflikty na świecie w latach 90. XX w. i na początku XXI w.
- omawia przyczyny dysproporcji w rozwoju społeczno-gospodarczym państw świata
- omawia składowe wskaźnika HDI na przykładzie Polski
- opisuje zróżnicowanie przestrzenne państw świata według wskaźników HDI
- podaje przykłady krajów nieuznawanych na arenie międzynarodowej
- opisuje zmiany, które zaszły na mapie politycznej świata po II wojnie światowej
- analizuje przyczyny integracji politycznej, gospodarczej i militarnej na świecie na przykładzie Unii Europejskiej
- omawia skutki konfliktów zbrojnych na świecie
- ocenia strukturę PKB Polski na tle innych krajów
- porównuje strukturę PKB państw znajdujących się na różnych poziomach rozwoju społeczno-gospodarczego
- omawia pozytywne i negatywne skutki integracji politycznej i gospodarczej na świecie
- przedstawia wpływ mediów na społeczny odbiór przyczyn i skutków konfliktów na świecie na wybranych przykładach
- omawia konsekwencje zróżnicowania poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego krajów i regionów na świecie,
- wskazuje na mapie politycznej państwa, stolice i ważniejsze miasta.

## II. Ludność i urbanizacja

Uczeń:

- podaje aktualną liczbę ludności świata i prognozy zmian
- porównuje kontynenty pod względem liczby ludności
- wymienia najludniejsze państwa na świecie
- wyjaśnia znaczenie terminów: *przyrost naturalny*, *współczynnik urodzeń*, *współczynnik zgonów*, *współczynnik przyrostu naturalnego*
- opisuje model przejścia demograficznego
- wyjaśnia znaczenie terminów: *eksplozja demograficzna*, *regres demograficzny*
- wymienia typy demograficzne społeczeństw
- wymienia dominujące na świecie modele rodziny
- wyjaśnia znaczenie terminu *współczynnik dzietności*
- wyjaśnia znaczenie terminów: *ekumena*, *subekumena*, *anekumena*
- wymienia czynniki rozmieszczenia ludności w podziale na przyrodnicze, społeczno-gospodarcze i polityczne
- wymienia bariery osadnicze
- wyjaśnia znaczenie terminu *wskaźnik gęstości zaludnienia*
- wymienia najgęściej zaludnione kraje na świecie
- wyjaśnia znaczenie terminów: *imigracja*, *emigracja*, *reemigracja*, *saldo migracji*
- przedstawia podział migracji
- podaje główne kierunki współczesnych migracji ludności na świecie
- wyjaśnia znaczenie terminu *religia*
- wymienia religie uniwersalne
- wymienia i wskazuje na mapie główne kręgi kulturowe na świecie
- wymienia rodzaje jednostek osadniczych
- wyjaśnia znaczenie terminów: *miasto*, *wieś*
- wymienia czynniki lokalizacji jednostek osadniczych
- wyjaśnia znaczenie terminów: *urbanizacja*, *wskaźnik urbanizacji*
- wymienia płaszczyzny urbanizacji
- podaje fazy urbanizacji
- podaje typy zespołów miejskich
- podaje różnicę między wsią a obszarem wiejskim
- wyjaśnia znaczenie terminów: *wieś*, *obszar wiejski*
- wymienia kryteria podziału jednostek osadniczych
- podaje na wybranych przykładach funkcje wsi
- przedstawia przyczyny zmian liczby ludności świata
- podaje różnice w przyroście naturalnym w krajach wysoko i słabo rozwiniętych pod względem społeczno-gospodarczym
- oblicza współczynniki urodzeń, zgonów i przyrostu naturalnego
- opisuje fazy rozwoju demograficznego
- podaje przykłady państw, w których występują eksplozja demograficzna i regres demograficzny
- porównuje piramidy wieku i płci w wybranych krajach wysoko i słabo rozwiniętych pod względem społeczno-gospodarczym
- wymienia przyczyny starzenia się społeczeństw
- podaje przykłady państw starzejących się
- wymienia modele rodziny i omawia ich występowanie na świecie
- podaje wybrane czynniki rozmieszczenia ludności na świecie
- opisuje ograniczenia w rozmieszczeniu ludności
- oblicza wskaźnik gęstości zaludnienia dla wybranego obszaru
- wskazuje obszary słabo zaludnione i bezludne
- podaje główne przyczyny migracji na świecie
- wskazuje na mapie kraje emigracyjne i imigracyjne
- odróżnia uchodźstwo od migracji ekonomicznej
- charakteryzuje wielkie religie i wskazuje na mapie obszary ich występowania
- przedstawia strukturę wyznaniową w Polsce
- omawia płaszczyzny procesu urbanizacji
- przedstawia wskaźnik urbanizacji i jego zróżnicowanie w Polsce i na świecie

- opisuje fazy urbanizacji
- wymienia typy aglomeracji i podaje przykłady w Polsce i na świecie
- wymienia czynniki wpływające na rozwój obszarów wiejskich
- analizuje dynamikę zmian liczby ludności świata
- wyjaśnia przyczyny różnic między wartością przyrostu naturalnego w krajach wysoko i słabo rozwiniętych pod względem społeczno-gospodarczym
- opisuje przyczyny występowania eksplozji demograficznej i regresu demograficznego na świecie
- omawia różnicowanie struktury wieku na świecie
- wymienia czynniki kształtujące strukturę wieku
- omawia różnicowanie współczynnika dzietności
- analizuje wpływ wybranych czynników na rozmieszczenie ludności na świecie
- opisuje bariery osadnicze
- omawia cechy rozmieszczenia ludności na świecie
- analizuje różnicowanie gęstości zaludnienia na świecie
- omawia obszary zamieszkałe i niezamieszkałe na świecie
- omawia współczesne migracje zagraniczne
- analizuje saldo migracji zagranicznych na świecie
- wyjaśnia przyczyny dodatniego lub ujemnego salda migracji na świecie
- omawia strukturę religijną w wybranych krajach
- przedstawia różnicowanie religijne w Polsce
- wymienia przyczyny urbanizacji wybranych regionów świata
- charakteryzuje typy zespołów miejskich, podaje ich przykłady w Polsce i na świecie oraz wskazuje je na mapie
- charakteryzuje obszary wiejskie na świecie
- omawia zmiany funkcji współczesnych wsi
- wyjaśnia przyczyny zmian tempa wzrostu liczby ludności na świecie
- analizuje przestrzenne różnice w wielkości wskaźników urodzeń, zgonów i przyrostu naturalnego na świecie
- analizuje przyczyny kształtujące przyrost naturalny w poszczególnych fazach przejścia demograficznego
- analizuje i porównuje piramidy wieku i płci w wybranych krajach świata
- omawia przyczyny i skutki starzenia się ludności na przykładach wybranych regionów świata
- określa społeczno-kulturowe uwarunkowania różnicowania modelu rodziny
- porównuje współczynnik dzietności w krajach wysoko i słabo rozwiniętych pod względem społeczno-gospodarczym
- przedstawia prawidłowości w rozmieszczeniu ludności świata
- dostrzega problemy uchodźców w wybranych państwach
- przedstawia konsekwencje różnicowania religijnego i kulturowego ludności na świecie
- analizuje sieć osadniczą wybranych regionów świata na podstawie map cyfrowych
- przedstawia gęstość zaludnienia obszarów miejskich na wybranych etapach urbanizacji
- wyjaśnia przyczyny przestrzennego różnicowania poziomu urbanizacji na świecie
- wymienia skutki urbanizacji wybranych regionów świata
- podaje przyczyny zacierania się granic między miastem a wsią
- przedstawia skutki zmian tempa wzrostu liczby ludności na świecie
- ocenia konsekwencje eksplozji demograficznej i regresu demograficznego w wybranych państwach
- analizuje i ocenia różnicowanie ludności świata pod względem dzietności w różnych regionach świata
- przedstawia społeczno-ekonomiczne i ekologiczne skutki nadmiernej koncentracji ludności
- omawia skutki ruchów migracyjnych dla społeczeństw i gospodarki wybranych państw świata
- analizuje wpływ religii na życie człowieka i na gospodarkę
- analizuje przyczyny i skutki urbanizacji wybranych regionów świata
- przedstawia zależność między udziałem ludności wiejskiej w ogólnej liczbie ludności a poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego kraju

### III. Sektory gospodarki. Globalizacja

Uczeń:

- wymienia przyrodnicze i pozaprzyrodnicze czynniki rozwoju rolnictwa
- wymienia formy użytkowania ziemi
- wymienia elementy tworzące strukturę użytków rolnych
- wymienia najważniejsze grupy roślin uprawnych i podaje przykłady należących do nich roślin
- wymienia czołowych producentów wybranych roślin uprawnych
- wymienia najważniejsze grupy zwierząt gospodarskich i podaje przykłady zwierząt należących do każdej grupy
- wyjaśnia znaczenie terminu *pogłowie*
- podaje kraje o największym pogłowie bydła, trzody chlewnej, owiec i drobiu na świecie
- wymienia funkcje lasów
- wymienia czynniki decydujące o rozmieszczeniu lasów na Ziemi
- wyjaśnia, czym jest *wskaźnik lesistości*
- wyjaśnia znaczenie terminów: *rybactwo, rybołówstwo, akwakultura, marikultura*
- podaje kraje, w których rybołówstwo odgrywa istotną rolę
- wymienia najczęściej poławiane organizmy wodne
- przedstawia zróżnicowanie warunków przyrodniczych produkcji rolnej na świecie
- omawia formy użytkowania ziemi na świecie i w Polsce
- opisuje strukturę użytków rolnych na świecie i w Polsce
- omawia czynniki wpływające na rozmieszczenie upraw
- przedstawia podział i zastosowanie roślin uprawnych
- przedstawia podział zwierząt gospodarskich i kierunki ich chowu
- wyjaśnia różnicę między chowem a hodowlą
- omawia rozmieszczenie lasów na Ziemi
- przedstawia rozmieszczenie głównych łowisk na świecie
- omawia rozmieszczenie najbardziej eksploatowanych łowisk na świecie wyjaśnia, czym jest przetłowie
- omawia zmiany w strukturze zatrudnienia ludności Polski na tle krajów o różnym poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego
- wykazuje zależność między wskaźnikiem indeksu globalizacji a poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego kraju
- analizuje skutki globalizacji na przykładzie Polski
- przedstawia przyczyny i prawidłowości zmiany roli sektorów gospodarki wraz z rozwojem cywilizacyjnym w wybranych krajach świata i w Polsce
- przedstawia wpływ globalizacji na gospodarkę światową i życie człowieka

### IV. Rolnictwo, leśnictwo i rybactwo

Uczeń:

- wymienia przyrodnicze i pozaprzyrodnicze czynniki rozwoju rolnictwa
- wymienia formy użytkowania ziemi
- wymienia elementy tworzące strukturę użytków rolnych
- wymienia najważniejsze grupy roślin uprawnych i podaje przykłady należących do nich roślin
- wymienia czołowych producentów wybranych roślin uprawnych
- wymienia najważniejsze grupy zwierząt gospodarskich i podaje przykłady zwierząt należących do każdej grupy
- wyjaśnia znaczenie terminu *pogłowie*
- podaje kraje o największym pogłowie bydła, trzody chlewnej, owiec i drobiu na świecie
- wymienia funkcje lasów
- wymienia czynniki decydujące o rozmieszczeniu lasów na Ziemi
- wyjaśnia, czym jest *wskaźnik lesistości*
- wyjaśnia znaczenie terminów: *rybactwo, rybołówstwo, akwakultura, marikultura*
- podaje kraje, w których rybołówstwo odgrywa istotną rolę
- wymienia najczęściej poławiane organizmy wodne
- przedstawia zróżnicowanie warunków przyrodniczych produkcji rolnej na świecie
- omawia formy użytkowania ziemi na świecie i w Polsce
- opisuje strukturę użytków rolnych na świecie i w Polsce

- omawia czynniki wpływające na rozmieszczenie upraw
- przedstawia podział i zastosowanie roślin uprawnych
- przedstawia podział zwierząt gospodarskich i kierunki ich chowu
- wyjaśnia różnicę między chowem a hodowlą
- omawia rozmieszczenie lasów na Ziemi
- przedstawia rozmieszczenie głównych łowisk na świecie
- omawia rozmieszczenie najbardziej eksploatowanych łowisk na świecie wyjaśnia, czym jest przetwórczość
- wyjaśnia wpływ czynników przyrodniczych i pozaprzyrodniczych na rozwój rolnictwa na świecie
- porównuje strukturę użytkowania ziemi w Polsce ze strukturą użytkowania ziemi w wybranych krajach
- opisuje warunki i rejony upraw wybranych roślin oraz ich głównych producentów
- dostrzega różnicę między chowem intensywnym a chowem ekstensywnym
- omawia czynniki przyrodnicze wpływające na rozmieszczenie pogłównia zwierząt gospodarskich na świecie
- omawia przestrzenne zróżnicowanie wskaźnika lesistości na świecie i w Polsce
- przedstawia sposoby wykorzystania lasów na świecie
- opisuje wielkość i znaczenie rybołówstwa na świecie
- omawia znaczenie akwakultury w gospodarce morskiej świata
- opisuje zróżnicowanie przyrodniczych warunków produkcji rolnej w wybranym kraju lub regionie
- omawia zmiany w strukturze użytkowania ziemi na świecie
- omawia warunki i rejony uprawy oraz głównych producentów zbóż, roślin przemysłowych, bulwiastych i korzeniowych
- omawia uprawę warzyw i owoców oraz używek na świecie
- omawia czynniki gospodarcze i religijno-kulturowe wpływające na rozmieszczenie pogłównia zwierząt gospodarskich na świecie
- charakteryzuje rozmieszczenie i wielkość pogłównia bydła, trzody chlewnej, owiec i drobiu na świecie
- opisuje skutki rabunkowej i racjonalnej gospodarki leśnej w wybranych regionach świata
- omawia wpływ rybołówstwa i akwakultury na równowagę w środowisku
- wyjaśnia zależność poziomu produkcji rolnej od warunków przyrodniczych i pozaprzyrodniczych na wybranych przykładach
- porównuje obecny zasięg wybranych roślin uprawnych z obszarami ich pochodzenia
- przedstawia tendencje zmian w pogłówniu zwierząt gospodarskich na świecie
- uzasadnia konieczność racjonalnego gospodarowania zasobami leśnymi na świecie
- rozumie zasady zrównoważonej gospodarki leśnej i ochrony przyrody
- dostrzega związki między wykorzystaniem zasobów biologicznych mórz i wód śródlądowych a potrzebą zachowania równowagi w ekosystemach wodnych

## V. Przemysł

Uczeń:

- wyjaśnia, czym jest *przemysł*
- wymienia czynniki lokalizacji przemysłu
- przedstawia działy przemysłu high-tech
- wyjaśnia znaczenie terminów: *industrializacja, dezindustrializacja, reindustrializacja*
- podaje przykłady procesów dezindustrializacji na świecie
- wymienia źródła energii na świecie w podziale na odnawialne i nieodnawialne
- wymienia główne surowce energetyczne i przykłady ich wykorzystania
- wymienia największych na świecie producentów surowców energetycznych
- wyjaśnia, na czym polega *bilans energetyczny*
- podaje największych producentów energii elektrycznej
- wymienia rodzaje elektrowni wytwarzających energię ze źródeł odnawialnych i nieodnawialnych
- wymienia pozytywne i negatywne skutki rozwoju energetyki jądrowej
- przyporządkowuje rodzaj lokalizacji przemysłu do zakładów przemysłowych
- podaje cechy przemysłu tradycyjnego i jego rozmieszczenie na świecie
- wymienia cechy przemysłu high-tech i jego rozmieszczenie na świecie
- wymienia cechy industrializacji, dezindustrializacji i reindustrializacji
- podaje różnicę między industrializacją a reindustrializacją

- omawia odnawialne źródła energii
- opisuje nieodnawialne źródła energii
- przedstawia strukturę produkcji energii na świecie
- podaje zalety i wady elektrowni ciepłych i jądrowych
- omawia zalety i wady wybranych elektrowni odnawialnych
- wskazuje na mapie państwa posiadające elektrownie jądrowe
- przedstawia wielkość produkcji energii elektrycznej wytwarzanej w elektrowniach jądrowych
- analizuje przyrodnicze i pozaprzyrodnicze czynniki lokalizacji przemysłu na świecie
- omawia stopień zależności lokalizacji przemysłu od bazy surowcowej i podaje przykłady tej zależności
- porównuje cechy przemysłu tradycyjnego i przemysłu zaawansowanych technologii
- omawia przyczyny i skutki dezindustrializacji
- podaje przykłady przejawów reindustrializacji w Polsce i wybranych krajach Europy
- przedstawia bilans energetyczny i jego zmiany na świecie
- przedstawia zmiany w bilansie energetycznym Polski w XX w. i XXI w.
- omawia gospodarcze znaczenie energii elektrycznej
- opisuje zmiany w produkcji i w zużyciu energii elektrycznej na świecie
- omawia rozwój energetyki jądrowej na świecie
- omawia wpływ czynników lokalizacji przemysłu na rozmieszczenie i rozwój wybranych działów przemysłu
- omawia znaczenie przemysłu high-tech na świecie
- omawia przyczyny i przebieg reindustrializacji
- omawia przemiany przemysłu w Polsce w XX w. i XXI w.
- omawia skutki rosnącego zapotrzebowania na energię
- opisuje strukturę produkcji energii elektrycznej według rodzajów elektrowni na świecie, w wybranych krajach i w Polsce
- przedstawia przyczyny zmian roli czynników lokalizacji przemysłu
- ocenia wpływ przemysłu zaawansowanych technologii na rozwój gospodarczy i jakość życia ludności
- uzasadnia rolę procesów reindustrializacji na świecie, w Europie i w Polsce
- przedstawia działania podejmowane na rzecz ograniczenia tempa wzrostu zużycia energii
- analizuje wpływ struktury produkcji energii elektrycznej na bezpieczeństwo energetyczne państwa i środowisko geograficzne

## VI. Usługi

Uczeń:

- klasyfikuje usługi
- omawia usługi podstawowe i wyspecjalizowane
- wyjaśnia znaczenie terminów: *transport, infrastruktura transportowa*
- przedstawia podział transportu
- wymienia elementy infrastruktury
- wyjaśnia znaczenie terminu *łączność*
- przedstawia podział łączności
- wyjaśnia, czym są gospodarka oparta na wiedzy, kapitał ludzki, społeczeństwo informacyjne
- wymienia czynniki wpływające na rozwój gospodarki opartej na wiedzy
- wymienia największe banki świata
- wyjaśnia znaczenie terminów: *handel międzynarodowy (zagraniczny), eksport, import, bilans handlowy państwa*
- podaje przykłady państw o dodatnim i ujemnym saldzie handlu międzynarodowego
- wymienia najważniejsze produkty wymiany międzynarodowej
- podaje największych światowych importerów i eksporterów
- wyjaśnia znaczenie terminów: *turystyka, atrakcyjność turystyczna, walory turystyczne, infrastruktura turystyczna*
- podaje państwa świata najliczniej odwiedzane przez turystów
- wymienia państwa o największych wpływach z turystyki zagranicznej
- porównuje strukturę zatrudnienia w usługach w Polsce ze strukturą zatrudnienia w wybranych krajach

- omawia czynniki rozwoju transportu
- wymienia zalety i wady różnych rodzajów transportu
- przedstawia rozwój telefonii i jej zróżnicowanie na świecie
- wymienia cechy społeczeństwa informacyjnego
- omawia zróżnicowanie dostępu do usług bankowych na świecie
- przedstawia zróżnicowanie salda handlu międzynarodowego w wybranych państwach
- podaje czynniki wpływające na strukturę towarową handlu zagranicznego państw
- wymienia negatywne skutki rozwoju handlu międzynarodowego
- wyjaśnia znaczenie terminów: *walory turystyczne, infrastruktura turystyczna, dostępność turystyczna*
- charakteryzuje poszczególne rodzaje transportu i ich uwarunkowania
- opisuje sieć transportu na świecie
- omawia czynniki rozwoju transportu w Polsce
- omawia spadek znaczenia usług pocztowych i rozwój telekomunikacji komputerowej
- podaje cechy gospodarki opartej na wiedzy
- omawia rolę władz w gospodarce opartej na wiedzy
- porównuje dostęp do Internetu w gospodarstwach domowych w Polsce i wybranych krajach Unii Europejskiej
- omawia zróżnicowanie usług edukacyjnych na świecie
- opisuje kierunki międzynarodowej wymiany towarowej
- przedstawia strukturę handlu zagranicznego Polski
- charakteryzuje główne regiony turystyczne świata
- wyjaśnia znaczenie poszczególnych rodzajów transportu w rozwoju społeczno-gospodarczym państw
- przedstawia prawidłowości w zróżnicowaniu dostępu do Internetu na świecie
- opisuje rolę łączności w światowej gospodarce
- omawia rozwój innowacyjności i gospodarki opartej na wiedzy w Polsce
- omawia znaczenie usług edukacyjnych w rozwoju społeczno-gospodarczym świata
- omawia rosnącą rolę usług finansowych na świecie
- omawia rolę giełdy w systemach finansowych i gospodarkach państw
- opisuje zasady sprawiedliwego handlu i wyjaśnia, dlaczego należy ich przestrzegać
- omawia przyrodnicze i pozaprzyrodnicze walory turystyczne wpływające na atrakcyjność turystyczną wybranych regionów świata
- przedstawia uwarunkowania rozwoju różnych rodzajów transportu w wybranych państwach świata i w Polsce
- omawia znaczenie łączności w rozwoju społeczno-gospodarczym świata i w życiu codziennym
- omawia przejawy i skutki kształtowania się społeczeństwa informacyjnego
- omawia znaczenie usług edukacyjnych i finansowych w rozwoju społeczno-gospodarczym świata
- omawia znaczenie handlu w rozwoju społeczno-gospodarczym świata
- omawia rozwój turystyki i jej wpływ na gospodarkę państw i na jakość życia mieszkańców regionów turystycznych

## VII. Wpływ człowieka na środowisko

Uczeń:

- podaje przykłady nieracjonalnego gospodarowania zasobami środowiska przyrodniczego
- opisuje smog typu londyńskiego i smog typu fotochemicznego
- przedstawia wpływ monokultury rolnej na środowisko przyrodnicze
- wyjaśnia wpływ działalności górniczej na litosferę i rzeźbę terenu
- omawia wpływ kopalń na stosunki wodne
- opisuje zmiany krajobrazu wywołane działalnością transportową
- wymienia pozytywne i negatywne skutki dynamicznego rozwoju turystyki
- omawia degradację krajobrazu rolniczego i miejskiego
- omawia przykłady negatywnych zjawisk na obszarach zdegradowanych
- opisuje rodzaje rewitalizacji i podaje przykłady
- omawia skutki wpływu człowieka na środowisko przyrodnicze
- podaje skutki występowania smogu
- przedstawia przyrodnicze i społeczno-gospodarcze skutki globalnego ocieplenia

- omawia ingerencję człowieka w hydrosferę na przykładzie Wysokiej Tamy na Nilu i zaniku Jeziora Aralskiego
- omawia wpływ chemizacji i mechanizacji rolnictwa na środowisko przyrodnicze
- prezentuje wpływ melioracji na środowisko przyrodnicze na przykładzie Polski i świata
- opisuje powstawanie leja depresyjnego
- omawia wpływ górnictwa na pozostałe elementy krajobrazu
- wyjaśnia wpływ transportu na warunki życia ludności
- omawia wpływ dynamicznego rozwoju turystyki na środowisko geograficzne
- podaje przykłady zagrożeń krajobrazu kulturowego na świecie i w Polsce
- omawia przykłady proekologicznych rozwiązań w działalności rolniczej, przemysłowej oraz usługowej
- dostrzega konflikt interesów w relacji człowiek – środowisko przyrodnicze
- przedstawia przykłady rozwiązań konfliktu interesów w relacji człowiek – środowisko
- proponuje przykłady działań, które sprzyjają ochronie atmosfery
- ocenia wpływ inwestycji hydrotechnicznych na środowisko geograficzne
- prezentuje na dowolnym przykładzie wpływ działalności rolniczej na środowisko przyrodnicze
- omawia sposoby ograniczenia wpływu górnictwa na środowisko przyrodnicze
- przedstawia możliwości stosowania w turystyce zasad zrównoważonego rozwoju
- podaje przykłady działań służących ochronie krajobrazów kulturowych na świecie, w Polsce i w najbliższej okolicy
- przedstawia przykłady działań na rzecz środowiska

## Wymagania edukacyjne niezbędne do otrzymania przez ucznia poszczególnych rocznych ocen klasyfikacyjnych z geografii w klasie 3. w zakresie podstawowym

### I. Zróżnicowanie środowiska przyrodniczego Polski

Uczeń:

- podaje wartość powierzchni Polski oraz długość granic
- wymienia i wskazuje na mapie państwa graniczące z Polską
- wskazuje współrzędne geograficzne najdalej wysuniętych punktów
- wymienia obszary morskie wchodzące w skład terytorium Polski
- wymienia na podstawie mapy tematycznej jednostki tektoniczne Europy
- podaje przykłady państw europejskich, które leżą w obrębie różnych struktur geologicznych
- przedstawia podział dziejów Ziemi na ery i okresy
- przedstawia podział surowców mineralnych
- wymienia nazwy surowców mineralnych i ich występowanie w regionie, w którym mieszka
- wymienia cechy ukształtowania powierzchni Polski
- wymienia czynniki wpływające na klimat Polski
- wymienia termiczne pory roku
- podaje na podstawie mapy tematycznej długość okresu wegetacyjnego i jego zróżnicowanie w Polsce
- wskazuje na mapie wybrane rzeki Polski i podaje ich nazwy
- podaje na podstawie mapy główne cechy sieci rzecznej w Polsce
- wymienia największe i najgłębsze jeziora w Polsce i wskazuje je na mapie
- wymienia na podstawie mapy największe sztuczne zbiorniki wodne w Polsce
- wyjaśnia znaczenie terminu *jeziorność*
- określa położenie Morza Bałtyckiego
- charakteryzuje linię brzegową Morza Bałtyckiego
- wskazuje na mapie główne zatoki, wyspy i cieśniny Morza Bałtyckiego
- prezentuje na podstawie mapy ogólnogeograficznej charakterystyczne cechy położenia fizycznogeograficznego Polski
- przedstawia podział Polski na regiony fizycznogeograficzne i wskazuje te regiony na mapie
- prezentuje na podstawie mapy geologicznej przebieg strefy T-T na obszarze Europy
- podaje przykłady ważnych wydarzeń geologicznych charakterystycznych dla każdej ery
- wskazuje na mapie rozmieszczenie głównych zasobów surowców mineralnych w Polsce
- wymienia nazwy surowców mineralnych występujących w regionie, w którym mieszka
- odczytuje informacje z krzywej hipsograficznej Polski
- wymienia na podstawie mapy zlodowacenia w Polsce i ich zasięgi
- omawia na podstawie map klimatycznych i klimatogramów cechy klimatu Polski
- wymienia masy powietrza kształtujące warunki pogodowe w Polsce
- wskazuje obszary nadwyżek i niedoborów wody w Polsce
- wymienia główne cechy sieci rzecznej w Polsce
- wymienia zalety śródlądowego transportu wodnego
- omawia na podstawie map tematycznych rozmieszczenie jezior w Polsce
- wskazuje na mapie ogólnogeograficznej przykłady poszczególnych typów jezior
- omawia czynniki wpływające na temperaturę wód powierzchniowych Morza Bałtyckiego
- wskazuje najbardziej i najmniej zasolone rejony Morza Bałtyckiego
- przedstawia charakterystyczne cechy położenia fizycznogeograficznego, matematycznego i geopolitycznego Polski
- wymienia i wskazuje na mapie jednostki tektoniczne występujące na obszarze Polski oraz regionu, w którym mieszka
- omawia na podstawie tabeli stratygraficznej najważniejsze wydarzenia z przeszłości geologicznej obszaru Polski
- omawia znaczenie gospodarcze głównych zasobów surowców mineralnych Polski
- przedstawia cechy rzeźby terenu Polski i jej pasowy układ
- opisuje na podstawie infografiki formy rzeźby polodowcowej
- omawia zróżnicowanie przestrzenne temperatury powietrza, opadów atmosferycznych i okresu wegetacyjnego w Polsce
- porównuje na podstawie mapy klimatycznej zimowe i letnie temperatury powietrza w Polsce

- przedstawia przyczyny niedoboru wody w wybranych regionach Polski
- opisuje asymetrię dorzeczy Wisty i Odry oraz wyjaśnia jej przyczynę
- porównuje na podstawie fotografii i planów jeziora morenowe i rynnowe oraz podaje ich przykłady
- opisuje funkcje sztucznych zbiorników wodnych
- podaje przyczyny różnego zasolenia wód powierzchniowych Morza Bałtyckiego
- opisuje florę i faunę Morza Bałtyckiego
- omawia formy ochrony Morza Bałtyckiego
- opisuje na podstawie mapy ogólnogeograficznej cechy charakterystyczne terytorium oraz granic Polski
- omawia na podstawie tabeli i mapy tematycznej główne cechy budowy platformy wschodnioeuropejskiej
- wyjaśnia przyczyny zróżnicowania rozmieszczenia surowców mineralnych w Polsce
- omawia wpływ budowy geologicznej na ukształtowanie powierzchni Polski
- charakteryzuje poszczególne pasy ukształtowania powierzchni Polski
- wykazuje wpływ czynników klimatotwórczych na klimat w Polsce
- ocenia gospodarcze konsekwencje długości trwania okresu wegetacyjnego w różnych regionach Polski
- podaje skutki niedoboru wody w wybranych regionach kraju
- omawia główne typy genetyczne jezior
- omawia znaczenie przyrodnicze, społeczne i gospodarcze (w tym turystyczne) jezior i sztucznych zbiorników w Polsce
- ocenia stan środowiska przyrodniczego Bałtyku
- ocenia konsekwencje położenia fizycznogeograficznego, matematycznego i geopolitycznego Polski
- charakteryzuje na podstawie informacji z różnych źródeł dowolny makroregion w Polsce
- opisuje na podstawie mapy tektoniczno-geologicznej Europy budowę geologiczną Polski na tle europejskich jednostek geologicznych
- omawia skutki orogenezy hercyńskiej w Europie
- wyjaśnia geologiczne uwarunkowania tworzenia się i występowania surowców energetycznych
- identyfikuje związki pomiędzy budową geologiczną Polski a głównymi cechami ukształtowania powierzchni
- porównuje ukształtowanie powierzchni w pasie nizin i pasie pojezierzy oraz wyjaśnia przyczyny tych różnic
- dokonuje na podstawie informacji z różnych źródeł analizy zasobów wodnych w swoim regionie
- wyjaśnia, dlaczego północna część Polski ma większą jeziorność niż reszta kraju
- omawia działania, które przyczyniają się do poprawy środowiska przyrodniczego wód Bałtyku

## II. Ludność i urbanizacja w Polsce

Uczeń:

- podaje aktualną liczbę ludności w Polsce
- wskazuje na mapie województwa i ich stolice
- wymienia województwa o wysokim i niskim współczynniku przyrostu naturalnego
- podaje cechy piramidy wieku i płci ludności Polski
- podaje aktualną wartość wskaźnika gęstości zaludnienia w Polsce
- wymienia na podstawie mapy gęstości zaludnienia regiony silnie i słabo zaludnione
- wymienia obszary o dodatnim i ujemnym współczynniku salda migracji wewnętrznych w Polsce
- wymienia największe skupiska Polonii na świecie
- posługuje się terminami: *aktywny zawodowo*, *bierny zawodowo*, *bezrobotny*, *stopa bezrobocia*
- wyjaśnia znaczenie terminu *współczynnik aktywności zawodowej*
- wymienia ekonomiczne grupy wiekowe ludności
- wymienia podstawowe jednostki osadnicze
- posługuje się terminem *wskaźnik urbanizacji*
- podaje nazwy największych miast Polski
- podaje przykłady aglomeracji monocentrycznych i policentrycznych w Polsce
- wymienia województwa wysoko i nisko zurbanizowane
- podaje przyczyny wyludniania się określonych regionów Polski
- wymienia poszczególne szczeble podziału administracyjnego Polski

- oblicza współczynnik przyrostu naturalnego
- porównuje na podstawie wykresu średnią długość życia Polek i Polaków
- podaje przyczyny zróżnicowania rozmieszczenia ludności w Polsce
- omawia zróżnicowanie przestrzenne współczynnika salda migracji wewnętrznych w Polsce
- podaje najważniejsze cechy migracji wewnętrznych w Polsce
- wymienia czynniki wpływające na aktywność zawodową ludności
- podaje różnice między miastem a wsią
- prezentuje na podstawie mapy tematycznej przestrzenne zróżnicowanie wskaźnika urbanizacji w Polsce
- wymienia główne funkcje miasta i podaje ich przykłady
- charakteryzuje osadnictwo wiejskie w Polsce
- omawia na podstawie wykresu zmiany liczby ludności Polski
- analizuje zmiany liczby ludności w miastach i na wsiach
- omawia na podstawie mapy cechy podziału administracyjnego Polski
- analizuje na podstawie wykresu zmiany współczynnika przyrostu naturalnego ludności w Polsce
- podaje przyczyny starzenia się polskiego społeczeństwa
- wymienia główne bariery osadnicze na obszarze Polski
- omawia przyczyny migracji wewnętrznych w Polsce
- wyjaśnia zmiany kierunków migracji wewnętrznych w Polsce
- podaje główne kierunki współczesnych emigracji Polaków
- oblicza współczynnik przyrostu rzeczywistego
- analizuje na podstawie danych statystycznych strukturę zatrudnienia w Polsce
- porównuje strukturę zatrudnienia we własnym województwie ze strukturą zatrudnienia w Polsce
- określa przyczyny bezrobocia w Polsce
- omawia najważniejsze cechy sieci osadniczej Polski
- przedstawia czynniki rozwoju miast
- opisuje współczesne funkcje wsi
- wyjaśnia przyczyny zmian liczby ludności Polski w latach 1946–2019
- omawia na podstawie mapy zmiany liczby ludności w poszczególnych województwach
- przedstawia konsekwencje zmian liczby ludności Polski
- przedstawia zróżnicowanie współczynnika przyrostu naturalnego według województw
- omawia przyczyny małej liczby urodzeń w Polsce
- omawia główne cechy struktury demograficznej Polski według płci i wieku
- omawia na podstawie map tematycznych wpływ czynników przyrodniczych i pozaprzyrodniczych na rozmieszczenie ludności w Polsce
- przedstawia pozytywne i negatywne skutki migracji zagranicznych Polaków
- analizuje przyrost rzeczywisty ludności Polski w przedziale czasowym
- porównuje na podstawie wykresu współczynnik aktywności zawodowej Polski z wartościami dla wybranych krajów
- wyjaśnia przyczyny zmian struktury zatrudnienia ludności Polski
- omawia zróżnicowanie przestrzenne stopy bezrobocia w Polsce
- analizuje wskaźnik urbanizacji w Polsce i podaje przyczyny jego zróżnicowania
- charakteryzuje czynniki wpływające na współczesne przemiany polskich miast
- omawia przyczyny zmian w osadnictwie wiejskim w Polsce
- omawia przyczyny zmian liczby ludności w swoim województwie w XXI w.
- prognozuje skutki współczesnych przemian demograficznych w Polsce dla rozwoju społeczno-gospodarczego kraju
- wyjaśnia zmiany kształtu piramidy wieku i płci ludności Polski
- omawia skutki nierównomiernego rozmieszczenia ludności w Polsce
- opisuje przykłady wpływu ruchów migracyjnych na rozmieszczenie ludności w Polsce
- wykazuje zależność struktury zatrudnienia od poziomu rozwoju gospodarczego poszczególnych regionów w naszym kraju
- omawia sytuację na rynku pracy we własnej miejscowości (gminie, powiecie)
- określa wpływ przemian społeczno-gospodarczych na procesy urbanizacyjne i osadnictwo wiejskie w Polsce

### III. Gospodarka Polski

#### Uczeń:

- wymienia na podstawie mapy obszary o najkorzystniejszych warunkach dla rozwoju rolnictwa w Polsce
- wyjaśnia znaczenie terminu *rolnictwo ekologiczne*
- wymienia mocne i słabe strony rolnictwa ekologicznego
- podaje liczbę gospodarstw ekologicznych w poszczególnych województwach
- wyjaśnia znaczenie terminów: *system wolnorynkowy, prywatyzacja*
- wyjaśnia znaczenie terminu *innovacyjna gospodarka*
- wymienia najważniejsze rodzaje transportu w Polsce
- wyjaśnia znaczenie terminów: *węzeł transportowy, terminal transportowy*
- wymienia główne węzły i terminale transportowe w Polsce
- wymienia najważniejsze porty handlowe, pasażerskie i rybackie w Polsce
- wymienia towary przeladowywane w polskich portach handlowych
- wymienia walory przyrodnicze i kulturowe Polski
- wyjaśnia znaczenie terminu *infrastruktura turystyczna*
- przedstawia regionalne zróżnicowanie przyrodniczych warunków rozwoju rolnictwa w Polsce
- prezentuje na podstawie wykresu strukturę wielkościową gospodarstw rolnych w Polsce
- omawia cechy systemu rolnictwa ekologicznego w Polsce
- porównuje na podstawie wykresu liczbę gospodarstw ekologicznych oraz powierzchnię ekologicznych użytków rolnych w Polsce
- omawia cechy polskiego przemysłu przed 1989 r.
- omawia zróżnicowanie przestrzenne gęstości dróg według województw w Polsce
- wskazuje na mapie Polski główne drogi wodne – rzeki, kanały
- wymienia warunki rozwoju transportu wodnego
- przedstawia cechy polskiej gospodarki morskiej
- wymienia polskie obiekty znajdujące się na *Liście światowego dziedzictwa UNESCO*
- wymienia główne rodzaje zabytków kultury materialnej i niematerialnej
- omawia przyrodnicze i pozaprzyrodnicze czynniki rozwoju rolnictwa w Polsce
- analizuje udział i miejsce Polski w produkcji wybranych artykułów rolnych w Unii Europejskiej
- przedstawia przyczyny rozwoju rolnictwa ekologicznego
- podaje przyczyny przemian strukturalnych w przemyśle Polski po 1989 r.
- omawia zmiany zatrudnienia w przemyśle według sektorów własności w Polsce
- podaje przyczyny zmian w polskim transporcie
- omawia zróżnicowanie sieci kolejowej w Polsce
- charakteryzuje transport lotniczy w Polsce
- porównuje na podstawie mapy ruch pasażerski w polskich portach lotniczych
- omawia współczesne znaczenie morskich portów pasażerskich w Polsce
- omawia strukturę przeladunków w głównych portach handlowych Polski
- przedstawia czynniki warunkujące rozwój turystyki w Polsce
- prezentuje na podstawie mapy zagospodarowanie turystyczne w różnych regionach Polski
- ocenia przyrodnicze warunki rozwoju rolnictwa we własnym regionie
- charakteryzuje wybrane regiony rolnicze w Polsce
- wskazuje cele certyfikacji żywności produkowanej w ramach systemu rolnictwa ekologicznego w Polsce
- charakteryzuje skutki przemian strukturalnych w przemyśle Polski po 1989 r.
- omawia na podstawie informacji z różnych źródeł wartość nakładów na działalność badawczo-rozwojową oraz ich dynamikę w Polsce
- przedstawia przyczyny nierównomiernego rozwoju sieci kolejowej w Polsce
- omawia rolę transportu w krajowej gospodarce
- określa rolę transportu przesyłowego dla gospodarki Polski
- charakteryzuje przemysł stoczniowy w Polsce
- przedstawia stan rybactwa i przetwórstwa rybnego w Polsce
- omawia znaczenie infrastruktury turystycznej i dostępności komunikacyjnej dla rozwoju turystyki
- omawia rolę turystyki w krajowej gospodarce
- ocenia walory przyrodnicze i kulturowe dla rozwoju turystyki wybranego regionu w Polsce

- analizuje wpływ czynników przyrodniczych i pozaprzyrodniczych na możliwości przemian w rolnictwie Polski
- przedstawia pozytywne i negatywne skutki rozwoju rolnictwa ekologicznego w Polsce
- ocenia wpływ przystąpienia Polski do Unii Europejskiej na rozwój przemysłu w naszym kraju
- omawia znaczenie sieci transportu gospodarce kraju
- opisuje specjalizacje polskich portów morskich
- określa znaczenie lotnictwa w komunikacji krajowej i międzynarodowej
- wykorzystuje mapę do opisanie atrakcji turystycznych na wybranej trasie

#### **IV. Stan środowiska i jego ochrona w Polsce**

Uczeń:

- wymienia źródła zanieczyszczeń powietrza w Polsce
- podaje przyczyny powstawania smogu
- wymienia miasta w Unii Europejskiej najbardziej zanieczyszczone pyłami
- wymienia rodzaje odpadów stanowiące zagrożenie dla środowiska
- wyjaśnia główne motywy ochrony przyrody w Polsce
- wymienia formy ochrony przyrody w Polsce podaje na podstawie danych statystycznych liczbę obiektów będących poszczególnymi formami ochrony przyrody
- przedstawia wielkość emisji ważniejszych zanieczyszczeń powietrza w Polsce
- podaje przyczyny zanieczyszczenia wód powierzchniowych i podziemnych
- wskazuje na mapie przykłady parków narodowych, krajobrazowych i obszarów chronionego krajobrazu w Polsce
- charakteryzuje na wybranych przykładach zanieczyszczenie powietrza atmosferycznego w Polsce
- przedstawia konsekwencje emisji zanieczyszczeń powietrza
- wymienia przyczyny degradacji gleb
- opisuje walory wybranych parków narodowych
- wymienia proekologiczne działania na rzecz ochrony środowiska przyrodniczego
- wymienia sposoby ograniczenia zanieczyszczenia atmosfery
- analizuje produkcję odpadów przemysłowych i komunalnych w Polsce według województw
- wyjaśnia różnice w sposobie ochrony przyrody w parkach narodowych i rezerwach przyrody wymienia przykłady współpracy międzynarodowej na rzecz ochrony przyrody
- wymienia sposoby ograniczenia zanieczyszczenia atmosfery
- analizuje produkcję odpadów przemysłowych i komunalnych w Polsce według województw
- wyjaśnia różnice w sposobie ochrony przyrody w parkach narodowych i rezerwach przyrody
- wymienia przykłady współpracy międzynarodowej na rzecz ochrony przyrody

## **SPOSOBY SPRAWDZANIA OSIĄGNIĘĆ EDUKACYJNYCH**

### **Postanowienia ogólne**

1. Uczeń otrzymuje informację na temat stopnia opanowania wymagań edukacyjnych wyrażoną w procentach wpisywane do dziennika z wagą 1.
2. Do obowiązkowych form sprawdzania osiągnięć edukacyjnych należą przede wszystkim prace klasowe, sprawdziany z mapy oraz inne formy, o których nauczyciel informuje na początku roku szkolnego.
3. Uczeń ma możliwość do jednej poprawy każdej obowiązkowej formy sprawdzania wiedzy i umiejętności.

### **Formy i zasady oceny stopnia opanowania wymagań edukacyjnych oraz możliwości ich poprawy**

#### **Praca klasowa /PK/**

- obejmują podsumowanie działów programowych i trwają 30-45 min;
- zapowiedziane z minimum tygodniowym wyprzedzeniem i wpisane do dziennika lekcyjnego;
- czas na sprawdzenie – 14 dni roboczych od daty napisania pracy;
- oceny można poprawiać w przeciągu 14 dni roboczych od jej oddania przez nauczyciela;
- termin poprawy dla całej klasy ustala nauczyciel konsultując się z klasą lub przewodniczącym klasy;
- w uzasadnionych przypadkach termin poprawy może być ustalony indywidualnie;
- uczeń nieobecny w dniu pracy klasowej zobowiązany jest przystąpienia do niej w przeciągu 14 dni roboczych od daty powrotu do szkoły, po przekroczeniu tego terminu uczeń pisze pracę klasową na najbliższych zajęciach.

#### **Sprawdziany z mapy /M/**

- obejmują zakres materiału ustalony odpowiednio wcześniej przez nauczyciela;
- zapowiedziane przynajmniej z tygodniowym wyprzedzeniem;
- czas na sprawdzenie – 14 dni roboczych od daty napisania pracy;
- oceny można poprawiać w przeciągu 14 dni roboczych od jej oddania przez nauczyciela;
- termin poprawy dla całej klasy ustala nauczyciel konsultując się z klasą lub przewodniczącym klasy;
- w uzasadnionych przypadkach termin poprawy może być ustalony indywidualnie;
- uczeń nieobecny w dniu sprawdzianu z mapy ma obowiązek zaliczenia go w przeciągu 14 dni roboczych od daty powrotu do szkoły; po przekroczeniu tego terminu uczeń pisze pracę klasową na najbliższych zajęciach.

#### **Kartkówki /K/**

- obejmują materiał z trzech lekcji i trwają 5-10 min;
- mogą być zapowiedziane lub nie;
- czas na sprawdzenie – 14 dni roboczych od daty napisania pracy;
- brak możliwości poprawy;
- uczeń nieobecny nie ma obowiązku zaliczania niezapowiedzianej kartkówki.

### **Odpowiedzi ustne /O/**

- obejmują materiał z 3 ostatnich lekcji.

### **Zadania /Z/**

- obejmują wszelkie prace wykonywane podczas lekcji.

### **Wypowiedź /W/**

- obejmuje dodatkowe wypowiedzi uczniów podczas lekcji.

### **Zadanie domowe /ZD/**

- obejmuje dodatkowe lub obowiązkowe prace zapowiedziane przez nauczyciela.

### **Prezentacja/projekt edukacyjny /P/**

- obejmuje zadania obowiązkowe lub nieobowiązkowe wykonywane indywidualnie lub w grupie opracowane i przedstawione na forum klasy lub szkoły.

### **Ustalanie oceny rocznej**

Poszczególne oceny roczne ustala się na podstawie średniej procentowego stopnia opanowania wymagań edukacyjnych według tabeli.

<b>Przedział %</b>	<b>Ocena roczna</b>
96% i więcej	celujący
85-95%	bardzo dobry
70-84%	dobry
50-69%	dostateczny
35-49%	dopuszczający
0-34%	niedostateczny

### **Tryb otrzymania wyższej niż przewidywana rocznej oceny klasyfikacyjnej**

W przypadku chęci podwyższenia oceny rocznej zaproponowanej przez nauczyciela uczeń może przystąpić do testu kompetencji sprawdzającego stopień opanowania wymagań edukacyjnych obowiązujący w danym roku. Ocenę ustala się na podstawie wyniku testu kompetencji wyrażonego w procentach, który przelicza się według tabeli powyżej.

### **Postanowienia końcowe**

1. Uczeń ma obowiązek być przygotowany do zajęć tzn. posiadać podręcznik, zeszyt przedmiotowy, karty pracy oraz przybory potrzebne do realizacji zajęć.
2. Uczeń ma obowiązek aktywnie uczestniczyć w lekcji i pracować na miarę swoich możliwości.
3. Nauczyciel respektuje „szczęśliwy numer” i odstępuje od oceniania wiedzy ucznia w danym dniu. Szczęśliwy numer nie dotyczy prac klasowych, sprawdzianów z mapy oraz aktywności podczas lekcji.
4. W przypadku wykrycia przez nauczyciela niesamodzielnej pracy podczas zapowiedzianych prac pisemnych, uczeń otrzymuje stosowną uwagę i przystępuje do zaliczenia pracy w drugim terminie i traci możliwość poprawy.